

Л. М. Мельничук,
к. держ. упр., докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління при Президенті України, м. Київ

ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ВИРІВНЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ

L. Melnychuk,
PhD in Public Administration, Post-Doctoral Student, the Department of the Social and Humanitarian Policy,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv

THE SOCIAL COHESION POLICY: EUROPEAN STANDARDS

У статті здійснено аналіз нормативно-правових основ та досвіду впровадження політики згуртування Європейського Союзу крізь призму її соціальної складової. Доведено, що питання соціального розвитку регіонів відіграють ключову роль у системі регіональної політики Європейського Союзу. Узагальнено підходи до розуміння концептуальних засад соціального згуртування ЄС, яке розглядається як солідарність, об'єднання зусиль держав-членів Співтовариства і їх регіонів для забезпечення гармонійного соціального розвитку на всій території Євросоюзу, мінімізації міжрегіональної нерівності в соціальній сфері, досягнення соціальної справедливості між усіма верствами населення. В цілому робиться висновок, що для модернізації системи державного управління соціальним розвитком регіонів в Україні необхідним є врахування таких аспектів політики згуртування ЄС: поглиблення інтеграції соціальної та регіональної політики; посилення вертикальної та горизонтальної координації діяльності усіх суб'єктів управлінської діяльності з питань забезпечення соціального розвитку регіональних систем; розвиток адміністративної спроможності на всіх управлінських рівнях; розширення інструментарію, забезпечення гнучкості засобів впливу на процеси розвитку соціальної сфери, підвищення їх адаптивності до змінюваних обставин та потреб.

In the article analyzes legal basis and implementation experience of EU cohesion policy in the light of its social component. It is proved that the issue of social development of the regions play a key role in the regional policy of the European Union. Generalized approaches to understanding the conceptual frameworks of social cohesion of the EU, which is considered as solidarity and joint efforts of the EU Member States and their regions to ensure harmonious social development throughout the European Union, to minimize regional inequality in the social sphere, to achieve social justice among all social groups. In general, it is concluded that for the modernization of public administration of the social development of regions in Ukraine it is necessary to take into account of the following aspects of the EU cohesion policy: integrating of regional and social policy; strengthening the vertical and horizontal coordination of all subjects of management activities on ensuring social development of regional systems; development of administrative capacity at all administrative levels; expanding tools, flexibility of leverage on processes of social development, improve their adaptability to changing circumstances and needs.

Ключові слова: соціальний розвиток, державне управління соціальним розвитком регіонів, регіональна соціальна політика, соціальне згуртування, політика згуртування ЄС, європейська інтеграція.

Key words: social development, public administration of the social development of regions, social and regional policy, social cohesion, EU cohesion policy, European integration.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМ

На шляху інтеграції України до ЄС одним із пріоритетних завдань держави є забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, впровадження європейських

стандартів життя. Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Українська держава тим са-

мим отримала орієнтир для своїх перетворень, зокрема, у системі державного управління соціальним розвитком регіонів. Адже призупинення деструктивних соціальних процесів та створення підґрунтя для подальшого дієвого забезпечення розвитку системи соціальних відносин, гарантій соціальної безпеки та підвищення якості життя населення, вирівнювання соціального розвитку регіонів, нарощування соціального потенціалу українського суспільства в цілому стає запорукою виходу України із системної кризи та виступає одним із центральних елементів розбудови держави. Відтак, стратегічним завданням державного управління соціального розвитку регіонів є пошук новітніх моделей управління соціальними процесами на регіональному рівні.

За таких обставин важливого значення для формування дієвої системи державного управління соціальним розвитком регіонів в Україні набуває досвід впровадження політики Європейського Союзу щодо соціального вирівнювання регіонального розвитку, що визначає необхідність вивчення парадигми, цілей та стратегічних планів соціального розвитку європейського суспільства, врахування досвіду якого, з усіма його здобутками і втратами, має стати цільовим орієнтиром розробки стратегії розвитку України на найближче майбутнє.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Європейська політика регіонального розвитку або політика згуртування через свою складність, динамізм та систематичне оновлення спонукає дослідників постійно повертатися до її аналізу. Вагомий внесок у розвиток ідей європейського згуртування, формування концепції згуртування ЄС зробили відомі зарубіжні експерти та дослідники І. Бах, М. Кітінг, У. Молль, Д. Хубнер, Л. Хуге та інші, у роботах яких розглядаються різні аспекти втручання ЄС у розвиток регіонів та держав-членів, оцінюються його вплив та наслідки, досліджується становлення та еволюція Європейської політики згуртування, узагальнюються теоретичні напрацювання та практичний досвід у сфері регіонального розвитку тощо.

На замовлення Європейської Комісії чимало досліджень було виконано незалежними експертами у зв'язку із запровадженням або внесенням змін до Європейської політики згуртування, підготовкою програм стратегічного розвитку ЄС, напередодні чергового розширення або в контексті підготовки нового договору. Зокрема, важливі для згуртування теми та питання було висвітлено у звітах Ф.Барки та У.Кока.

Регіональній політиці ЄС присвячено чимало робіт і вітчизняних фахівців, серед яких О. Дзяд, М. Іжа, Є. Кіш, Т. Козак, В. Копійка, М. Кушнір, В. Куйбіда, М. Лендьял С. Максименко, О. Мрінська, С. Романюк, О. Рудік, В. Чужиков, Г. Шамборовський, Т. Шинкаренко. В полі зору українських дослідників перебувають питання розвитку та сучасного стану реалізації регіональної політики ЄС, її принципи, цілі та завдання; відносини та співпраця між ЄС, державами-членами та регіонами в контексті здійснення спільних європейських політик. Не залишається поза увагою науковців і регіональна політика окремо взятих країн-членів Європейського Союзу чи окремих етапів її реалізації тощо.

Проте соціальна складова європейської політики згуртування лише фрагментарно розглядається в окремих публікаціях фахівців у галузі державного управління (О. Оржель, О. Петроє, А. Тамм). Відтак актуалізується необхідність вивчення європейського досвіду формування та реалізації політики соціального вирівнювання регіонів, що й обумовлює цілі цього дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — здійснення аналізу досвіду впровадження політики згуртування Європейського Союзу крізь призму її соціальної складової, відповідно узагальнення підходів до розуміння концептуальних засад соціального згуртування, визначення аспектів, які можуть бути корисними для модернізації системи державного управління соціальним розвитком регіонів в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У західному світі проблеми соціального розвитку регіонів тісно пов'язані з проблемами соціального згуртування та впровадженням Європейської політики згуртування, обговорення яких триває більше ніж півстоліття. Проте на сьогодні офіційне визначення як самого терміну "згуртування", так і опису концепції згуртування ЄС, в тому числі її соціальної складової, відсутнє. Крім того, в офіційних і робочих документах Євросоюзу, дослідженнях та звітах, підготовлених Європейською Комісією або на її замовлення, соціальне згуртування розглядається виключно поряд з економічною складовою, що в цілому трактується як "висловлення солідарності між державами членами та регіонами Європейського Союзу з метою збалансованого розвитку на усій території ЄС, зменшення структурних розбіжностей між регіонами, досягнення рівних можливостей для всіх" [3]. Відповідно задля визначення концептуальних основ соціальної складової згуртування Євросоюзу, необхідним, на наш погляд, є аналіз нормативно-правового підґрунтя та досвіду впровадження політики згуртування Європейського Союзу крізь призму її соціальної складової.

Зазначимо, що розвиток концепції соціального згуртування відбувався у відповідності з історичними етапами регіональної політики ЄС. Дійсно, вже у перших засновницьких договорах були закладені основи соціального згуртування. Так, відповідно до Паризького договору (1951 р.) спільні дії країн-членів Європейського об'єднання вугілля та сталі спрямовувалися на розв'язання проблем безробіття у регіонах, які перебували в несприятливих умовах. Спільна діяльність включала в себе як економічні заходи, так і соціальні, які полягали в адаптації робочої сили до змін виробництва, зокрема, шляхом перенавчання та переселення безробітних [1].

Більш явного вираження ідея соціального згуртування набуває з підписанням Римського договору (1957 р.), у преамбулі якого зафіксовано бажання держав-членів забезпечити соціальний прогрес своїх країн шляхом спільних дій, щоб усунути бар'єри, які розділяють Європу, забезпечити гармонійний розвиток через зменшення розбіжностей між різними регіонами й подолати відставання менш розвинутих регіонів. З положень договору також випливає, що Спільнота визнає необхідність зближення соціальних систем, для забезпечення якого недостатньо функціонування спільного ринку, важливою є тісна співпраця у соціальній сфері, зокрема, в питаннях, що стосуються зайнятості, трудового законодавства та умов праці, професійного навчання, соціального забезпечення, соціального партнерства [14]. Крім того, одним із засобів досягнення засадничих цілей Спільноти договором передбачено створення та функціонування Європейського соціального фонду, який мав на меті поліпшення можливостей працевлаштування, сприяння професійній та географічній мобільності і, тим самим, підвищення рівня життя населення, зокрема, шляхом професійної перепідготовки та переселення безробітних, гарантій захисту доходу працівників, постраждалих внас-

лідок виробничих змін [15, с. 1189]. На думку зарубіжних експертів, саме в цей період закладено основи формування механізму солідарності [9].

Отже, очевидно, що у роки зародження регіональної політики Спільноти соціальний вимір у концепції згуртування ЄС переважно асоціювався із подоланням міжрегіональної нерівності у сфері зайнятості і, як результат, у рівні життя населення. Однак вже на початку 70-х років минулого століття в рамках першого реформування діяльності Європейського соціального фонду, акцент робиться не лише на подолання диспропорцій регіонального розвитку, але й забезпечення соціальної справедливості між різними соціальними групами та верствами населення. Так, підтверджуючи важливість досягнення цілей Спільноти щодо сприяння зайнятості населення та посилення мобільності робочої сили, існування чіткого взаємозв'язку між економічною та соціальною політикою, суттєво змінюються завдання Фонду. Зокрема, передбачається фінансування проектів, спрямованих, з одного боку, на вирішення проблем менш розвинених регіонів або яким характерний тривалий дисбаланс у сфері зайнятості, з іншого — інтеграції або реінтеграції в трудову сферу окремих соціальних груп населення, неспроможних самотужки конкурувати на ринку праці, передусім, жінок, літніх осіб, молодих громадян, інвалідів тощо [5, с. 15—16; 12, с. 54—55].

З середини 70-х років, як стверджує більшість фахівців з регіональної політики, розпочався етап формування безпосередньо регіональної політики ЄС, а саме з моменту створення Європейського фонду регіонального розвитку (1975 р.), який слугував основним фінансовим інструментом структурної політики Співтовариства. Разом з Європейським соціальним фондом він був покликаний забезпечити проведення структурних реформ у депресивних регіонах або регіонах з відставанням у розвитку шляхом фінансування інвестиційних програм, розвитку інфраструктури та посилення в регіонах підприємницької діяльності, передусім малих та середніх підприємств [11, с. 1—2]. На погляд російських науковців, цей період відзначається переходом від "концепції вирівнювання" до "концепції ефективності", суть якої є "не видача "бідним" регіонам певної суми, а вкладення в трансформацію регіональних економічних структур при найбільш повному використанні ресурсів регіону та його специфіки" [4, с. 74]. Вказаний період характеризувався також усвідомленням Спільнотою необхідності більш точної постановки цілей та пріоритетів, посилення координації регіональної політики Європейського співтовариства та національних регіональних політик. Тобто були закладені зачатки формування "інтегрованої моделі регіонального розвитку" з метою забезпечення як економічної ефективності, так і соціальної справедливості за допомогою різних фінансових інструментів та засобів [10, с. 27]. Відповідно це був період зародження комплексного підходу до забезпечення соціального згуртування, врахування регіональних особливостей у вирішенні соціальних проблем з одночасним наданням соціальної спрямованості регіонального розвитку, формування та реалізації регіональної політики не тільки на державному, але й регіональному рівні.

Наприкінці ж 80-х років ХХ століття регіональна політика виокремлюється як пріоритетний напрям Європейського економічного співтовариства, відбувається активізація дискурсу щодо згуртування ЄС, передусім, у рамках підготовки Єдиного європейського акта. Так, за ініціативи Ж. Делора, Голови Європейської Комісії (1985—1994), у Договорі окремим розділом прописується необхідність економічного та соціального згуртування, чим закладаються основи для проведення спільної регіональної політики,

яка ґрунтується на засадах солідарності. На Спільноту покладалися зобов'язання дбати про гармонійний і збалансований розвиток регіонів, продовжувати і розширювати діяльність, спрямовану на зміцнення свого соціального й економічного згуртування, скорочення розриву між різними регіонами і відставання регіонів, що знаходяться в найменш сприятливих умовах [2]. Для здійснення цієї мети були реформовані структурні фонди, модифіковано їх діяльність, запроваджено нові принципи регіональної політики [9]. Це був початок формування системи цілеспрямованої підтримки регіонального розвитку, процесу забезпечення однорідності політики Євросоюзу у різних сферах та регіонах, відповідно оформлення концепції згуртування, в тому числі її соціальної складової.

З часу свого заснування Європейська політика згуртування зазнавала періодичного реформування в контексті чергового розширення Спільноти або підписання нового договору, підготовки програм стратегічного розвитку ЄС або чергового фінансового періоду реалізації, кожен з яких мав своє змістовне навантаження та пріоритети реалізації (1983—1993 — від проектів до програм; 1994—1999 — консолідація і подвоєння зусиль; 2000—2006 — розширення успіху; 2007—2013 — фокус на зростання і робочі місця) [10, с. 8—26].

На сьогодні політика згуртування перетворилася на основну інвестиційну політику Європейського Союзу, вагомим підтвердженням чого є значний рівень фінансування заходів в рамках її здійснення (на період 2014—2020 рр. майже третина від загального бюджету ЄС відведена для цього напряму політики) [3]. Вона спрямована на усі регіони і міста в Європейському Союзі для того, щоб підтримати створення робочих місць, конкурентоспроможність бізнесу, економічне зростання, сталий розвиток та покращення якості життя громадян.

В основу формування та впровадження політики згуртування ЄС покладено чотири основні принципи:

1. Концентрація, що має три аспекти: концентрація ресурсів (значна частина структурних коштів фонду зосереджується на найбідніших регіонах і країнах); концентрація зусиль (орієнтація інвестицій на ключові пріоритети зростання); концентрація витрат (щорічне фінансування виділяється на кожну програму).

2. Програмування: в рамках політики згуртування фінансуються не окремі проекти, а багаторічні національні програми, спрямовані на досягнення цілей і пріоритетів ЄС.

3. Партнерство: кожна програма розробляється на основі колективного процесу за участю влади на європейському, регіональному та місцевому рівні, соціальних партнерів та організацій громадянського суспільства. Це партнерство поширюється на всі етапи процесу програмування, від проектування, через управління та реалізацію моніторингу та оцінки. Цей підхід допоможе гарантувати, що дії будуть адаптовані до місцевих і регіональних потреб і пріоритетів.

4. Додатковість: фінансування з європейських структурних фондів не може замінити національні витрати країни-члена ЄС [3].

Європейська політика згуртування належить до типових спільних політик ЄС. Вона спирається на ґрунтовну нормативно-правову базу, відповідає принципам і цінностям ЄС, має належне інституційне забезпечення, адресована всім державам-членам, їй властиві багаторівневість та багатовекторність, притаманні європейському врядуванню, відповідно вона виробляється та реалізується в напрямках знизу вгору та згори донизу, за великої кількості учасників. Дана політика зорієнтована на досягнення засадничих цілей Спільноти (забезпечення економічної, соціальної та територіальної згуртованості), закріплених

Лісабонським договором (2007 р.) [7] та конкретизованих Договором про функціонування Європейського Союзу [8].

Регіональна політика має стратегічний фокус, тобто забезпечує необхідну інвестиційну базу для досягнення цілей Стратегії "Європа — 2020", яка, своєю чергою, пріоритетами соціально-економічного розвитку європейського суспільства, визначила:

— розумне зростання, що спирається на інвестиції в освіту, дослідження та інновації;

— стале зростання як розвиток економіки на засадах сталості, ефективного та економного використання природних ресурсів;

— всеохоплююче зростання, що має на меті зниження рівня бідності, забезпечення максимальних показників зайнятості, підвищення рівня соціального залучення [6].

Визначення таких пріоритетів свідчить, що досить важлива роль у даній стратегії відведена соціальним аспектам, які розглядаються як чинники та цілі економічного зростання. Крім того, основні цільові орієнтири, яких планується досягти до 2020 р., являють собою й основні орієнтири модернізації соціальної моделі суспільства. Так, пріоритетні завдання суспільного розвитку містять переважно соціальні параметри:

— створення умов для повної зайнятості населення (75% населення у віці від 20 до 64 років має бути працевлаштовано);

— підвищення ролі освіти як чинника конкурентоспроможності та економічного зростання (не менш ніж 40% молоді у віці 30—34 років повинні мати вищу освіту, а частка учнів, які полишили навчання в школі, не має перевищувати 10%);

— подолання бідності та соціальної ізоляції (кількість людей, які перебувають у небезпеці опинитися за межею бідності, має бути скорочено на 20 млн) [6].

Для досягнення запланованих показників визначені інструменти реалізації, які отримали назву флагманських ініціатив (flagship initiatives), кожна з яких має власний, конкретний перелік дій. При цьому, чотири із семи таких ініціатив, визначених Стратегією, носять соціальний характер ("Молодь в русі"; "Європа ефективного використання ресурсів" (в тому числі, трудових); "Порямок дня для нових навичок та робочих місць"; "Європейська платформа боротьби з бідністю") [6].

Три основні фонди (Європейський фонд регіонального розвитку, Фонд згуртування та Європейський соціальний фонд), через які поставляється регіональна політика, діють за правилом тематичної концентрації, тобто кожен з фондів зосереджений на виконанні певних тематичних завдань політики згуртування. Зокрема, через Європейський соціальний фонд здійснюються інвестиції в людський капітал з акцентом на поліпшення можливостей працевлаштування та освіти, а також становища найбільш вразливих людей, схильних до ризику бідності [3].

Для періоду 2014—2020 рр. Соціальний фонд зосереджується на чотирьох (з 11-ти) тематичних завданнях політики згуртування, у відповідності до яких він покликаний підтримувати низку інвестиційних пріоритетів:

1) сприяння зайнятості та підтримки мобільності робочої сили (доступ до зайнятості для шукачів роботи і неактивних людей; інтеграція в ринок праці молодих людей; сприяння самозайнятості та підприємницької діяльності; гендерна рівність у сфері праці; адаптація до змін працівників, підприємств та підприємців; активна і здорова старість; модернізація інститутів ринку праці);

2) сприяння соціальній інтеграції, боротьбі з бідністю та будь-якою дискримінацією (активне включення та ак-

тивна участь працевлаштування; соціально-економічна інтеграція маргінальних груп; боротьба з усіма формами дискримінації та забезпечення рівних можливостей; розширення доступу до високоякісних послуг; сприяння соціальному підприємству; керівництво спільнот місцевими стратегіями розвитку);

3) інвестиції в освіту, професійну підготовку та навчання упродовж життя (запобігання раннього закінчення школи і забезпечення рівного доступу до якісної дошкільної, початкової та середньої освіти; підвищення якості, ефективності та доступності вищої освіти; підвищення рівного доступу населення всіх вікових груп до безперервного навчання, підвищення рівня знань, навичок та компетенції робочої сили, впровадження гнучких форм навчання; підвищення відповідності системи освіти та професійної підготовки ринку праці, сприяння переходу від освіти до роботи, а також зміцнення та підвищення якості системи професійно-технічної освіти та підготовки кадрів);

4) зміцнення інституційного потенціалу та ефективне державне управління (інвестиції в інституційний потенціал та ефективність державних адміністрацій, а також державних послуг на національному, регіональному та місцевому рівнях; нарощування потенціалу для всіх зацікавлених сторін, які надають послуги соціальної політики, зайнятості, освіти, безперервного навчання та професійної підготовки) [13, с. 474—475].

Відповідно до принципу синергії на досягнення соціального згуртування спрямовані і інші галузеві політики ЄС, а також програми сприяння як додаткові ініціативи Єврокомісії, введені з метою вирішення окремих проблем, які потребують уваги, але не стали об'єктом спільних європейських політик. Це свідчить про те, що кожен напрямок загальної політики Європейського Союзу набув регіонального забарвлення, а політика згуртування не розглядається ізолювано від інших напрямів діяльності Співтовариства, зокрема від соціальної політики. Тобто політика згуртування передбачає одночасно як горизонтальне — між регіонами, так і вертикальне — між верствами населення — вирівнювання.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Таким чином, у проведеному дослідженні обґрунтовано, що питання соціального розвитку регіонів відіграють ключову роль у системі регіональної політики Європейського Союзу. Соціальне згуртування виступає засадничою метою його діяльності. Незважаючи на відсутність офіційного визначення, концептуальні засади соціального згуртування на сучасному етапі розвитку регіональної політики полягають в суспільно прийнятному рівні міжрегіонального нерівності у соціальній сфері, підвищенні внутрішнього потенціалу регіонів, створенні нових або додаткових можливостей для всіх соціальних груп населення, що в цілому забезпечує гармонійний соціальний розвиток на всій території Європейського Союзу.

При цьому, соціальна згуртованість ЄС досягається за рахунок комплексного підходу до вирішення соціальних проблем регіонального розвитку, солідарності та партнерства, що сприяє об'єднанню держав, регіонів, соціальних груп і окремих громадян у єдине співтовариство навколо загальноєвропейських цінностей, принципів, цілей і стратегій.

Виходячи з цього, забезпечення соціального розвитку регіонів в Україні має ґрунтуватися на інтегрованому підході до формування системи державного управління соціальним процесами: забезпечення з урахуванням загальноєвропейсь-

ких пріоритетів взаємної узгодженості загальнонаціональних інтересів та існуючої регіональної специфіки; інтеграції регіональної та соціальної політики держави шляхом поглиблення регіоналізації соціальної та соціалізації регіональної політики; посилення вертикальної та горизонтальної координації діяльності усіх суб'єктів політики соціального вирівнювання регіонального розвитку; розвиток адміністративної спроможності на всіх управлінських рівнях від державного до місцевого; розширення інструментарію задля досягнення мети, забезпечення гнучкості засобів впливу на процеси розвитку соціальної сфери, підвищення їх адаптивності до змінюваних обставин та потреб.

Відтак, подальші наукові розвідки з цієї теми, на наш погляд, мають бути спрямовані, передусім, на дослідження правових та інституційних основ впровадження політики згуртування Європейського Союзу, практики її творення та впровадження на національному рівні задля вироблення пропозицій щодо формування ключових механізмів державного управління соціальним розвитком регіонів в Україні.

Література:

1. Договір про заснування Європейського об'єднання вугілля та сталі [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_026
2. Єдиний європейський акт [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_028/page
3. Офіційний сайт Європейської Комісії. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy
4. Яровой Г. О. Европейский Союз для регионов: что можно и нужно знать российским регионам о ЕС / Г.О. Яровой, Е.В. Белокурова. — СПб.: Норма, 2012. — 312 с.
5. Beschluß des Rates vom 1. Februar 1971 über die Reform des Europäischen Sozialfonds // Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften. — 1971. — L 28. — S. 15—17.
6. Communication from the Europe 2020: a strategy for smart, sustainable and inclusive growth [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:-FIN:EN:PDF>
7. Consolidated version of the Treaty on European Union // Official Journal of the European Union. — 2008. — C 115. — P. 13—46.
8. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union // Official Journal of the European Union. — 2008. — C 115. — P. 47—200.
9. EU Cohesion Policy: European Economics and Policy [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://lare-efi.u-bordeaux4.fr/IMG/pdf/EU_Cohesion_policy.pdf
10. EU Cohesion Policy 1988—2008: Investing in Europe's future // Inforegio panorama. — 2008. — № 26. — 40 p.
11. Regulation (EEC) № 724/75 of the Council of 18 March 1975 establishing a European Regional Development Fund // Official Journal of the European Communities. — 1975. — L 73. — P. 1—7.
12. Regulation (EEC) № 2396/71 of the Council of 8 November 1971 implementing the Council Decision of 1 February 1971 on the reform of the European Social Fund // Official Journal of the European Communities. — 1971. — L 249. — P. 54—57.
13. Regulation (EU) № 1304/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the European Social Fund and repealing Council Regulation (EC) № 1081/2006 // Official Journal of the European Union, L 347, 20.12.2013, pp. 470—486.
14. The Treaty of Rome, available at: <http://www.eurotreaties.com/rometreaty.pdf> (Accessed 30 July 2015).
15. Verordnung Nr. 9 über den Europäischen Sozialfonds, Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften, 1960, Nr. 56, S. 1189—1198.

Стаття надійшла до редакції 03.08.2015 р.